

EXAMENSARBETE

Social exkludering utifrån resursteoretiskt perspektiv

Examensarbete inom ämnet socialpsykologi
C-Nivå 30-Poäng
Våren 2009

Jennie Malm Georgson
Susanne Ottosson
Brita Davidsson

Handledare: Ali Kazemi
Examinator: Kjell Törnblom

Social exkludering utifrån resursteoretiskt perspektiv

Jennie Malm Georgson
Susanne Ottosson
Brita Davidsson

Abstract

Syftet med studien var att undersöka om det finns samband mellan resurspreferens och social exkludering. Effekten av kön och resurspreferens på upplevelse av social exkludering och livstillfredsställelse studerades också. Data samlades in genom enkäter och totalt ingick 250 personer i studien från både offentlig och privat sektor i Västra Götalands Län. Resultaten visade att vad människor önskar utbyta för resurser med andra i vardagen är individuellt och påverkar upplevelse av social exkludering samt livstillfredsställelse. Människor som eftersträvar kärlek, status och tjänster i relationer är de som upplever sig minst exkluderade och känner också hög livstillfredsställelse. De som däremot eftersträvar information, pengar och varor i relationer är de som upplever sig exkluderade och också känner lägre livstillfredsställelse. Analysen visade vidare att kvinnor i högre grad än män upplever sig socialt exkluderade i samhället men inte i nära relationer.

Innehållsförteckning

Introduktion	4
Social exkludering	4
Livstillfredsställelse	5
Social resursteori	5
Resursteori och social exkludering.....	7
Resurspreferens	8
Syfte och hypoteser	9
Metod.....	10
Utprovning av enkäten.....	10
Respondenter	11
Enkät.....	12
Tillvägagångssätt	14
Resultat.....	14
Diskussion	17
Referenser	

Introduktion

Dagens samhälle uppvisar många symtom på ohälsa och det fyller sina medborgare med en strid ström av stimuli som ger individerna mindre tid för att utveckla relationer (Foa, 1971; Leary & Baumeister, 2000; Sampson, 1981). Resursteorin intresserar sig för de utbyten människor gör sinsemellan, inom teorin ses alla relationer bestå av olika sorter av resursutbyten (Adams, 1963). Resursteorin är det perspektiv vi utgår ifrån för att undersöka individers upplevelser av social exkludering. Forskning (Twenge & Baumeister, 2005; Foa, 1974) visar att människor har ett grundläggande behov av att tillhöra en grupp, människor utan känsla av grupptillhörighet uppvisar såväl fysiska som psykiska symtom på detta. Mark Leary och hans medarbetare (1995a; 1995b; 2000) har kommit fram till att låg självkänsla oftare resulterar i känslor av utanförskap och ensamhet, vilket har stark effekt på individens beteende. Utifrån detta finner vi det intressant och relevant att utforska social exkludering med utgångspunkt i resursteorin.

Social exkludering

Studier visar att *social exkludering* skapas då en individ upplever att hon inte har tillgång till de resurser hon har behov av, eller upplever att gruppen inte har behov av hennes resurser i den pågående utbytesprocessen (Foa & Foa 1974). Detta kan leda till aggressivitet och mindre benägenhet att ta hand om sig själv samt att strävan efter en partner minskar. Social exkludering orsakar ett nedvärderande beteende mot självet och utstötta individer visar sig vara mer riskbenägna att utsätta sig för mer ohälsosamma val än människor som känner sig accepterade av andra. Högre kognitiva funktioner blir lidande som en konsekvens av utanförskap vilket kan ta sig uttryck genom att mångsidiga former av önskvärda och anpassningsbara beteenden bryts ner (Twenge & Baumeister, 2005). Andra forskare (Falvey & Givner; 2005, Williams, 2002) har undersökt och dokumenterat individers känslor som en effekt av social exkludering. Dessa var bland annat osynlighet, utfrysning, skamsenhet, ilska, ensamhet, oro, underlägsenhet, isolation, förbittring, förvirring och frustration. Exkludering består

enligt Opatow (1990) av element där man avhumaniserar individen genom att betrakta henne utan respekt och värde. Detta leder till att individen blir ignorerad och orättvist behandlad.

Livstillfredställelse

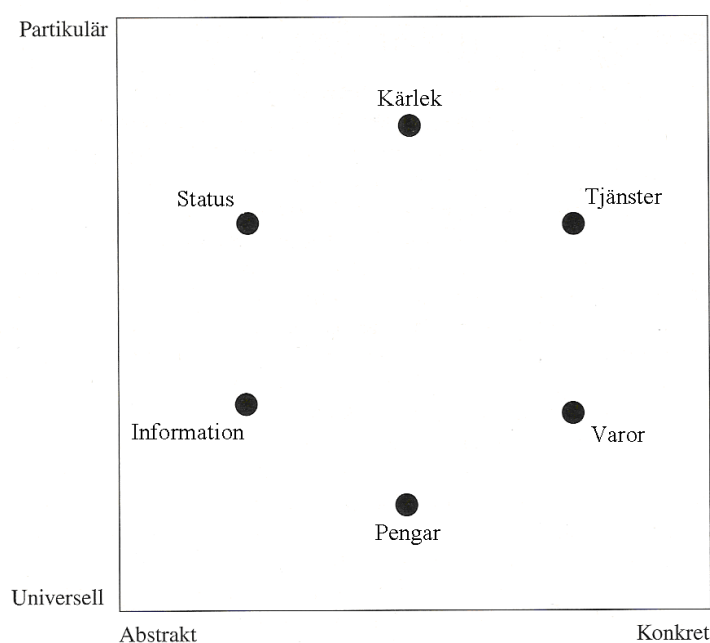
För att vidare förstå ämnet social exkludering menar Falvey & Givner (2005) att det är väsentligt att undersöka upplevelse av inkludering, därför använder vi oss av forskning som finns inom ämnet livstillfredställelse. Generell eller global upplevelse av livstillfredställelse anser vi kunna svara som motpol till social exkludering, då låg livstillfredställelse kan vara en konsekvens av social exkludering. Individers subjektiva upplevelse av livstillfredställelse handlar vidare enligt Diener, Emmons, Larsen & Griffins (1985) om att vara nöjd med livet generellt, inte om specifika delar av livet. Diener har ett specialintresse för subjektivt välmående och har tillsammans med kollegor utvecklat Satisfaction With Life Scale (SWLS), där upplevelse av livstillfredställelse mäts utifrån fem frågor. Diener och hans medarbetare (1985) visar att livstillfredställelse är beroende av den jämförelse individen gör utifrån hennes egna förväntningar på livet och är inte kopplat till någon eller några specifika områden av livet.

Social resursteori

Interpersonella processer (t.ex. mellanmännsliga konflikter, kärleksförhållanden, varuhandel, beteendeförändringar) kan förstås och förklaras utifrån olika interpersonella resursutbyten som är involverade i dessa processer. Foa och Foa (1976) definierar en resurs som någonting som kan överföras från en person till en annan och kan innefatta så olika saker som ett leende, pengar, upplysningar, förtroende och affektiv uppmärksamhet. Människans upplevelse av lycka, tillfredsställelse och välmående är enligt Stangl (1993) beroende av hur olika resurser är tillgängliga för individen. Vi menar att denna upplevelse också skapas av individens känsla av att det inte finns behov

av dennes resurser hos dem interaktionen sker med. Individens sociala förmåga att göra resurser tillgängliga i relationer eller inte är den faktor som påverkar om individen kommer att uppleva sig själv som en välmående och fungerande individ i samhället. Foa och Foa (1976) utvidgar förståelsen för all social interaktion till utbyten och har utifrån detta utvecklat en klassificering, ett kategoriskt cirkulärt system av resurser som är samordnade utifrån variationer av subjektiva kognitiva kategoriseringar av sex resurser. Resurserna följer de två begreppsmässiga dimensionerna partikularism och universalism och presenteras nedan.

Figur 1.

Figur 1. Resurser för socialt utbyte (enligt Foa & Foa, 1974)

- *Kärlek* är ett uttryck för affektiv uppmärksamhet, välbehag och värme.
- *Status* indikerar en utvärderande bedömning som förmedlar prestige eller förtroende.
- *Information* handlar om råd, åsikter, instruktioner eller upplysningar, men inte beteenden som skulle kunna klassas som kärlek eller status.
- *Pengar* definieras som mynt och valutor.
- *Varor* är gripbara produkter, objekt eller material.

- *Tjänster* involverar aktiviteter som påverkar kroppen eller tillhörigheter till en person och som ofta kräver något jobb i gengäld från en annan person.

Dimensionen partikularism (jämfört med universalism) handlar om i vilken utsträckning värdet av en resurs är beroende av personen som är involverad i utbytet. Värdet som en individ tillskriver en resurs beror på tidiga kognitiva kategoriseringar, dess inlärningshistoria. Dessa tidigare erfarenheter av resursutbyten skapar en individuell preferens för vissa specifika resurser. Kärlek är den mest partikularistiska resursen och pengar den mest universalistiska. Resurserna tjänster och status är mindre partikularistiska än kärlek, men mer än vad resurserna varor och information är. Begreppsparet konkret (jämfört med abstrakt) indikerar resursens form eller uttryck. Tjänster och varor är påtagliga, gripbara och räknas därmed som konkreta. Status och information räknas som abstrakta då de ofta utbyts verbalt eller via kroppsspråket. De två kvarvarande resurserna kärlek och pengar kan utbytas både via konkreta och abstrakta sätt, därav deras placering i strukturen (Foa & Foa, 1976; Stangl, 1993).

Resursteori och social exkludering

Individens upplevelse av felaktiga beteenden eller social exkludering kan utifrån Foas och Foas (1974) sociala resursteori förklaras utifrån individens behov av eller innehav av vissa resurser. Huruvida människor upplever att de är inkluderade eller exkluderade i mötet med andra beror i mångt och mycket på personens upplevelse av vad resursutbytet gett. Det resursteoretiska perspektivet ser på social exkludering som en följd av misslyckade resursutbyten. Rook (1989) har funnit att obalanserade resursutbyten i relationer inte bara är relaterade till mindre tillfredsställelse utan detta kan även skapa känslor av ensamhet hos individen. Perspektivet bygger på normen om reciprocitet (ömsesidighet), att människor har en vilja att återgälda givaren (Gouldner, 1960). När denna balans rubbas kan det få negativa konsekvenser för individen bland annat i form av känsla av exkludering. Människan har behov av att få resurser men också att få gengälda dessa. Foa och Foa (1976) tar upp ämnet social exkludering och

menar att resursstrukturen är en hjälp till att förstå när individer känner sig inkluderade eller exkluderade. De påvisar att de utbyten som sker mellan individer, kan förutsäga ett upplevt utanförskap. De menar även att social exkludering kan vara förorsakat av andra eller av individen själv men ofta är det en kombination av båda som skapar upplevelsen. Vår definition av begreppet social exkludering kommer att bygga på en tolkning utifrån Foa och Foa (1974) där social exkludering skapas i en mellanmännisklig process, ett dynamiskt begrepp som beskriver vilka som inte får tillgång till gruppens resurser. Det finns enligt Foa och Foa (1976) stora individuella skillnader vad gäller tolerans för avsaknad av partikularistiska resurser, vilket Stangl (1993) visar beror på personlighet. Social exkludering upplevs när individer har behov av resurser men inte får detta behov tillfredsställt i utbytet med andra. Upplevelse av social exkludering skapas även då individens resurser inte efterfrågas eller mottages av gruppen.

Resurspreferens

Den fråga som ligger till grund för föreliggande studie är om social exkludering kan beskrivas i termer av resurser som människor utbyter i sin vardag. Stangl (1993) visar i sin studie "Personality and the Structure of Resource Preferences" att individers utbytespreferens gällande resurser har samband med individens personlighet. Han skapar fyra olika grupper av personligheter, vi väljer i detta arbete att använda oss utav två av dessa. Grupp A (vilken vi benämner P) karaktäriseras av stort behov av kärlek och lågt behov av pengar, grupp B (vilken vi benämner U) karaktäriseras av ett stort behov av pengar och ett lågt behov av kärlek. Vi benämner individer med preferens för *partikularistiska* resursutbyten som P-personer, vilka har preferens för resurserna status, kärlek samt tjänster. U-personer är de individer som har preferens för de *universalistiska* resurserna information, pengar samt varor i utbyten. Med resurspreferenser menar vi de partikularistiska eller universalistiska resurser som individen föredrar att utbyta i mellanmänniskliga interaktioner. I Stangls (1993) studie kan vi se att dessa två personligheter skiljer sig stort åt på många områden, exempelvis har P-personer en högre social kompetens än U-personer. P-personer tenderar att i högre

utsträckning vara måna om gruppens bästa medan U-personer är mer självsäkra, pragmatiska och har en högre självständighet. Utifrån Stangls studie ser vi tydligt att P-personer är mer beroende av gruppen som skapar forum för utbyte av partikularistiska resurser vilka individerna är beroende av. Foa och Foa (1974) menar att om möjligheten till partikularistiska utbyten är liten upplevs detta av individen som social exkludering. De förmodar att det finns individuella skillnader vad gäller tolerans för avsaknad av partikularistiska resurser vilket Stangl (1993) i sin studie visar beror på personlighet. Samhället är en universalistisk miljö, där det saknas tid och kontinuitet för att skapa grupper med personliga möten och partikularistiska resursutbyten (Foa & Foa, 1976). Utifrån detta förutsätter vi att P-personer kommer att vara känsligare och mer utsatta för upplevelsen av social exkludering.

Syfte och hypoteser

Syftet med vår uppsats är att testa om upplevelsen av social exkludering samvarierar med individers partikularistiska eller universalistiska resurspreferens. Vi ämnar undersöka effekten av kön och resurspreferens på upplevelse av social exkludering och livstillfredsställelse. Strangl (1993) har med hjälp av resursstrukturen och frågeformuläret ”Persönliche Wunschvorstellungen” (PW) som är en tysk version av Foa och Foas ”Inventory of Wishes for Interpersonal Resources” (IWIR) visat att det finns samband mellan resurspreferens och personlighet. Vi vill se om skillnader mellan dessa grupper och deras upplevelser av social exkludering existerar. Utifrån detta lyder vår första hypotes:

Hypotes 1: P-personer tenderar att i högre grad än U-personer uppleva sig socialt exkluderade.

Enligt Kidder, Fagan & Cohn (1981) finns det skillnader mellan vad kvinnor och män bidrar med i relationer, män ger mer universalistiska resurser och upplever sig vara uppgiftsorienterade medan kvinnor bidrar med mer partikularistiska resurser och anser

sig vara mer relationsinriktade. I gruppsammanhang tenderar kvinnor dessutom vara mer intima än vad män är. Dessa upptäckter gör det troligt att kvinnor och män kommer att skilja sig åt i placeringen som U- eller P-personer. Detta leder till vår andra hypotes:

Hypotes 2: Kvinnor förväntas i högre grad än män vara P-personer.

Om kvinnor i högre grad än män är P-personer kommer de i större utsträckning uppleva sig socialt exkluderade i jämförelse med män. Följande leder till vår tredje hypotes:

Hypotes 3: Kvinnor förväntas uppleva en större grad av social exkludering än män.

Metod

Insamling av data gjordes med hjälp av enkäter som distribuerades till 295 personer mellan 18 och 85 år, varav 250 blev fullständigt ifyllda. Enkäten innehöll tre olika delar, både standardiserade och egna skapade påståenden vilka avsåg mäta resurspreferens samt individernas upplevelse av social exkludering. För att skapa en helhet kring ämnet social exkludering inkluderade vi Diener, Emmons, Larsen & Griffins (1985) standardiserade frågor i enkäten där upplevelsen av livstillfredsställelse mättes genom Satisfaction With Life Scale (SWLS), då denna kan verka som motsats för upplevelse av social exkludering.

Utprovning av enkäten

För att undersöka begripligheten av enkäten för blivande respondenter lät vi åtta personer besvara den. Personerna valdes genom bekvämlighetsurval och bestod av bekanta. Personerna besvarade enkäten som den initialt var utformad och deras

synpunkter togs i beaktning och resulterade i viss revidering av enkäten. Påståendena i enkäten upplevdes vid utprovningen av personerna i det stora hela som tydliga.

Uttrycket ” tillsammans med bekanta” ändrades dock till ” tillsammans med dem jag känner” då detta i högre utsträckning upplevdes handla om nära relationer. Adjektiven bekräftad, sedd, ignorerad, underlägsen, betydelsefull lades till på de påståenden som ämnade mäta social exkludering både i samhället och i nära relationer. Forskning (Falvey & Givner; 2005; Williams, 2002; Oppotow, 1990) visar att dessa är symptom på upplevelse av social exkludering.

Respondenter

Respondenterna var 250 stycken mellan 18 och 85 år. Enkäterna besvarades av ekonomi- och sjuksköterskestudenter på högskola, gymnasieelever på Hotell och restaurangprogrammet i årskurs 3, gymnasielärare, elever på Komvux, besökare på second hand butik samt pensionärer på dagledigträff, samtliga inom Västra Götalands län. Det spridda urvalet gjordes för att täcka in relevanta åldersgrupper. Se tabell 1 för ytterligare beskrivning av urvalet.

Tabell 1.
Frekvenser av urval

Bakgrundsvariabler				
Kön	Kvinna	Man		
N	154 (61,6)	96 (38,4)		
Härkomst	Svenskfödd	Icke svenskfödd		
N	216 (86,4)	34 (13,6)		
Syskon	Har syskon	Har ej syskon		
N	234 (93,6)	16 (6,4)		
Barn	Har barn	Har ej barn		
N	99 (39,6)	151 (60,4)		
Sysselsättning	Arbetslös	Yrkesverksam	Pensionär	
N	54 (21,6)	183 (73,29)	13 (5,2)	
Utbildning	Endast grundskola	Gymnasial utbildning	Eftergymnasial utbildning	
N	15 (6,0)	101 (40,4)	134 (53,6)	
Ålder	18 -29 år	30 -50 år	51 -65 år	66 – 85 år
N	147 (58,8)	67 (26,8)	26 (10,4)	10 (4,0)

Not. Absoluta frekvenser (procent).

Enkät

I enkätens första del samlades respondenternas bakgrundsvariabler in genom kryssfrågor (se tabell 1). Andra delen innehöll tretton påståenden med vardera sex olika svarsalternativ, vilka utgjorde mått på individens utbytespreferens gällande partikularistiska eller universalistiska resurser i utbytesrelationer. Sex av tretton påståenden konstruerades utifrån Foa och Foas forskning (1974) och de resterande sju utifrån Stangls (1993). I analysen utgick vi från Foas och Foas påståenden för att mäta resurspreferens. I denna andra del fick respondenterna välja tre av sex resursalternativ att gengälda med genom att sätta kryss i rutan framför alternativen, tre alternativ representerade partikularistiska resurser samt de andra tre universalistiska. Beroende på de val respondenten gjorde skulle möjligheten finnas att utläsa en resurspreferens. Varje

påstående var även kopplat till antingen en universell eller partikularistisk situation, tre av vardera. Exempel: *Du berättar för någon att du tycker om och har känslor för honom/henne. I gengäld för detta skulle du föredra att* (Partikularistisk situation). Respondenten hade att välja utifrån dess alternativ: *Personen utför någonting för dig* (tjänst = P-resurs), *personen ger dig en eftertraktad vara* (varor = U-resurs), *personen ger dig känslan av att vara omtyckt* (kärlek = P-resurs), *få pengar av personen* (pengar = U-resurs), *personen säger att han/hon respekterar dig* (status = P-resurs) och *personen ger dig kunskap inom ett för dig nytt område* (information = U-resurs). Kriteriet för att kunna benämna respektive resurspreferens gjordes genom att de individer som valt 12 eller fler av 18 partikularistiska resurser benämndes som P-personer. De som valde 12 eller fler av 18 universalistiska resurser benämndes som U-personer. Då detta inte gav mätbart resultat utifrån vårt empiriska material valde vi att skapa en annan indelning av resurspreferens. Personer som valt mer än 12 partikularistiska resurser av 18 möjliga i enkätens andra del benämndes som P-personer. De som tvärtom valt mindre än 12 partikularistiska resurser men ej kunnat klassificeras som U-personer enligt kriterierna, benämns framöver fortfarande som U-personer.

Tredje delen bestod både av standardiserade samt av oss utformade påståenden, vilka avsåg mäta individens upplevelse av social exkludering. Respondenterna fick skatta hur väl varje påstående stämde överens med deras personliga upplevelse utifrån en sexgradig skala, där 1 = *Stämmer inte alls* och 6 = *Stämmer precis*. De första 32, av oss utformade påståendena, mätte upplevelse av social exkludering utifrån en samhälls- och en interpersonell nivå med utgångspunkt från Opatows (1990) och Falvey & Givner (2005) samt Williams (2002) beskrivande adjektiv i ämnet. Exempel: *I dagens samhälle känner jag mig ensam* (samhällsnivå). *När jag är tillsammans med dem jag känner upplever jag mig ensam* (interpersonell nivå). Fem påståenden var standardiserade mått på upplevelse av välbefinnande utifrån forskning av Diener, Emmons, Larsen & Griffins (1985). Exempel: *På det hela taget är mitt liv precis som jag önskar*. Efter kontroll av reliabiliteten skapades medelvärdesindex för samtliga variabler, vilka låg över godkänd nivå på .70. Dessa variabler redovisas i tabell 2.

Tillvägagångssätt

En första kontakt togs via telefon med personer inom skolan (gymnasiet, komvux och högskolan), arbetsförmedlingen, försäkringskassan, kriminalvården, kyrkan och en second hand butik som kunde förmedla kontakt med de respondenter vi önskade skulle ingå i studien. Fem av dessa var intresserade och enkäten översändes då till dessa personer via e-post för granskning och godkännande för vidare distribution. Vi fick möjlighet att komma till gymnasieskolan, komvux, second hand butik, dagledigträff samt ett konvent för gymnasielärare. Kontaktpersonerna valde själva de klasser eller grupper de ansåg lämpliga att besvara enkäten. Vid samtliga tillfällen var vi närvarande då enkäten fylldes i, dessa samlades in direkt efteråt. En muntlig presentation av enkätens olika delar gavs inledningsvis och vi fanns sedan tillhands för dem som behövde hjälp eller om de behövde förklaring under tiden enkäten besvarades. Vi informerade också om, ifall de upplevde att svarsalternativen inte stämde med deras önskan, att välja de alternativ som bäst stämde överens med deras personliga önskan. Respondenterna fick instruktioner om att deltagandet var frivilligt och anonymt samt att de inte fick prata med någon annan under tiden de fyllde i enkäten, inte heller lämna sin plats. Det tog mellan 15 och 45 minuter för respondenterna att besvara enkäten.

Resultat

För respektive variabel har samtliga påståenden slagits samman, efter kontroll av reliabiliteten. Korrelationsanalys – Pearsons r – visade på ett positivt samband mellan social exkludering i samhället och i nära relationer samt på individernas upplevelse av livstillfredsställelse.

Resultaten i vårt sampel visade att i nära relationer fanns det en lägre upplevelse av social exkludering än i samhället där upplevelsen var högre. De människor som hade låg upplevelse av social exkludering hade också hög upplevelse av livstillfredsställelse. Oavsett situation så visade sambandet att ju mer betydelsefulla människor kände sig

desto mer inkluderade och tillfreds kände de sig också med livet i stort. Resultaten presenteras i Tabell 2.

Tabell 2.
Medelvärden, Standardavvikelser, Reliabilitet och Korrelationer

Variabler	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3
1. Upplevelse av social exkludering i samhället	4.32	.83	.92		
2. Upplevelse av social exkludering i nära relationer	5.10	.69	.48**	.93	
3. Upplevelse av livstillfredsställelse	4.25	.98	.62**	.38**	.84

Not. $N = 227$. Cronbachs α reliabilitetskoefficienter står i fetstil längs diagonalen. ** $p < 0.01$. (Högt medelvärde visas vid låg upplevelse av social exkludering i samhället och i nära relationer pga. att alla påståendena är omkodade från negativt till positivt ställda)

För att undersöka effekterna av resurspreferens och kön på upplevelse av social exkludering gjordes tre variansanalyser (ANOVA). Den första ANOVAN bestod av de oberoende variablerna resurspreferens och kön samt beroende variabeln upplevelse av social exkludering i samhället. Variansanalysen visade en signifikant effekt av resurspreferens på upplevelse av social exkludering i samhället, $F=(1,246) = 4,58$, $p=.033$. Denna effekt innebar att U-personer i högre grad upplevde sig socialt exkluderade i jämförelse med P-personer. Det visade sig att vad människor önskar utbyta med andra hade betydelse för deras upplevelse av utanförskap i samhället. Variansanalysen visade vidare en marginell signifikant effekt av kön på upplevelse av social exkludering i samhället, $F=(1,246)= 3,34$, $p=.069$. Kvinnor var de som i högre grad upplevde sig socialt exkluderade i samhället jämfört med män.

Andra ANOVAN bestod av de oberoende variablerna resurspreferens och kön samt beroende variabeln upplevelse av social exkludering i nära relationer. Variansanalysen visade endast en signifikant effekt av resurspreferens på upplevelsen av social exkludering i nära relationer, $F=(1,246)= 10,62$, $p=.001$. Detta innebar att U-personer upplevde sig socialt exkluderade i större utsträckning än vad P-personer gjorde i nära relationer. Gällande effekten av kön på upplevelse av social exkludering i nära

relationer kunde inga statistiskt signifikanta effekter fastställas, $F=(1,246)=.008$, $p=.931$.

Tredje ANOVAN bestod av de oberoende variablerna resurspreferens och kön samt beroende variabeln upplevelse av livstillfredställelse. Variansanalysen visade en marginell signifikant effekt av resurspreferens på upplevelse av livstillfredställelse, $F=(1,246)=3,56$, $p=.06$. Resultaten visade att U-personer upplevde lägre livstillfredställelse än vad P-personer gjorde. Gällande effekten av kön på upplevelse av livstillfredställelse kunde ingen statistiskt signifikant effekt fastställas, $F=(1,246)=.004$, $p=.95$. Resultaten redovisas i Tabell 3.

Tabell 3.

Kön och resurspreferensfördelning av upplevelse av social exkludering samt välbefinnande

Kön/Resurspreferens	<i>N</i>	Samhälle	Nära relationer	Livstillfredställelse
Kvinna	154	4.20 (.08)	5.04 (.06)	4.21 (.09)
Man	96	4.42 (.09)	5.05 (.07)	4.21 (.10)
Partikularist	172	4.38 (.81)	5.19 (.62)	4.33 (.97)
Universalist	78	4.19 (.87)	4.89 (.81)	4.08 (.99)

Not. N = 250. M (SD). (Högt medelvärde visas vid låg upplevelse av social exkludering i samhället och i nära relationer pga. att alla påståendena är omkodade från negativt till positivt ställda)

Resultaten av variansanalyserna gav oss inte stöd för hypotes 1, att P-personer tenderar att i högre grad än U-personer uppleva sig socialt exkluderade. Hypotes 2, att kvinnor förväntas i högre grad än män vara P-personer gav resultaten oss stöd för, resultaten presenteras i Tabell 4. Hypotes 3, att kvinnor förväntas uppleva en större grad av social exkludering än män fick vi delvis stöd för. Kvinnor upplevde sig mer socialt exkluderade i samhället jämfört med män, men inte i nära relationer där ingen effekt kunde fastställas.

Tabell 4

Könsfördelning av resurspreferens

Kön	N	Partikularist	Universalist
Kvinna	154	113 (73.4)	41 (26.6)
Man	96	59 (61.5)	37 (38.5)
Totalt	250	172 (68.8)	78 (31.2)

Not. N = 250 Absoluta frekvenser (procent)

Diskussion

Syftet med vår uppsats har varit att undersöka om det finns samband mellan resurspreferens och upplevelse av social exkludering då det finns lite forskning inom detta område. Det vi fann intressant utifrån våra resultat är bland annat att U-personer upplever sig mer socialt exkluderade både i samhället och i nära relationer, vilket motsäger vår hypotes 1. Vi antog att det skulle vara P-personer som skulle uppleva utanförskap. Våra tidigare slutsatser om att P-personer, som enligt Stangl (1993) är mer måna om grupptillhörighet, även skulle vara känsligare för upplevt utanförskap kan genom våra resultat få en annan förklaring. Nämligen den att P-personer kanske på grund av sin resurspreferens är bättre på att skapa grupptillhörighet och därmed även en känsla av inkludering. Detta stärks av Stangls (1993) påstående om att P-personer har stor social kompetens. Sett utifrån social resursteori tolkar vi P-personer som att de är lyhörda för vad andra önskar få för specifika resurser och även känner att de själva har de resurser som den andra önskar få i relationen som pågår. Oavsett individers enskilda resurspreferens, kan det handla om just denna lyhördhet för andras resursbehov i olika utbytesrelationer. Detta är av betydelse för känslan av inkludering då denna lyhördhet ökar chansen att bli återgäldad med de resurser jag själv önskar (Foa & Foa, 1976). Gouldner (1960) talar om normen av reciprocitet (ömsesidighet), som en faktor som just handlar om människors vilja att återgälda den person man fått någonting av.

Vidare har våra resultat visat att kvinnor har högre preferens för partikularistiska resurser i jämförelse med män vilket styrker hypotes 2. Vi relaterar detta till forskning av Kidder, Fagan & Cohn (1981) som visar att kvinnor söker mer kärlek och intimitet i relationer än vad män gör. Foa & Foa (1976) talar om att resurspreferens i mångt och mycket handlar om vad vi fått lära oss under tidig barndom vilket präglar det individuella utbytesmönster vi har socialiserats in i och refererar till i relationer med andra livet igenom.

Gällande effekten av kön på upplevelse av social exkludering i samhället fann vi att kvinnor kände sig marginellt mer socialt exkluderade än män. I nära relationer fanns ingen skillnad mellan mäns och kvinnors upplevelse av social exkludering, vilket delvis styrker hypotes tre. En förklaring till detta kan vara att social exkludering är beroende av individens subjektiva tolkning av både dem hon interagerar med samt situationen. Området är uppenbart komplext och vidare forskning kring könsskillnader skulle eventuellt kunna bidra till kartläggande av ytterligare faktorer inom forskning kring social exkludering och resursteorin. Enligt Kidder, Fagan & Cohn (1981) finns skillnader mellan kvinnors och mäns *givande* i relationer. I vår studie har vi funnit att det även finns skillnader mellan mäns och kvinnors *tagande* av resurser, då vi funnit att fler kvinnor föredrar att ta emot partikularistiska resurser än vad män gör. Distinktionen mellan givande och tagande, kön och dess effekt på individens tolkning av utbyten i olika situationer är ytterligare faktorer att ta hänsyn till i kommande studier.

Beträffande enkäten har vi trots utprovning inte helt lyckats utforma påståendena i den på ett sätt där individer med preferens för universalistiska resurser kunnat utläsas. Kanske är det så att de universalistiska resurserna är mer oberoende av situation, vi har i vår enkät skapat fasta situationer som respondenterna fått förhålla sig till, vilket eventuellt kan förklara den höga preferensen för partikularistiska resurser. Påståendena och svarsalternativen är i enkäten skapade utifrån Foa och Foa (1974) och dessa är eventuellt en aning trubbiga. Dessa bör möjligen uppdateras och omformuleras till mer riktade och tydligt avgränsade påståenden i större utsträckning än vi gjort. Både situationer och resurser är tolkningsbara och innehåller subjektiva värderingar som är mångtydiga och svåra att fånga på ett entydigt sätt vilket resultatet av vår enkät visar. Stangl (1993) visar att det är möjligt att finna u-personer men vi har inte lyckats med

detta, vilket ovanstående resonemang kan vara en förklaring till. I vår studie härleder vi denna svårighet till att vi studerat skilda grupper vilket inte varit helt lyckat då de spretat åt för många håll. Att vid fortsatt forskning fokusera på en grupp, till exempel äldre eller invandrarkvinnor skulle vara intressant. Utifrån denna specifika grupp skulle en klassificering av deras upplevelser av resursinnehav samt resursförlust i jämförelse med andra grupper kunna göras. Detta skulle sedan kunna kopplas till social exkludering och livstillfredsställelse för att se om det finns ett samband emellan innehav, förlust av resurser och social exkludering.

Det har varit givande att se att vi kunnat tillämpa social resursteori inom området social exkludering samt undersökt dess applicerbarhet. Vi har funnit det intressant att koppla ämnet social exkludering till begreppet livstillfredsställelse, då våra resultat visat att de samverkar med varandra. Det borde vara av fortsatt intresse att bibehålla denna koppling mellan ämnena, då denna vidgar seendet och fungerar som varandras kontraster. Vidare skulle våra resultat kunna kopplas till en psykosomatisk problematik, vilket kan antas vara en påföljd av social exkludering och låg livstillfredsställelse (Foa, 1974; Twenge & Baumeister, 2005). Framtida studier om resurspreferens skulle även kunna innefatta både uppväxt- och kulturella betingelser vilket vi i vårt arbete inte haft utrymme för, då det skulle kunna bredda förståelsen för individuell resurspreferens (Foa & Foa 1976). Upplevelse av social exkludering är ett stort och komplext område vilket kan ses och förstås utifrån många perspektiv, vi har funnit det givande att göra det ur social resursteori, men tilläggas ska att detta är *ett* sätt av många möjliga.

Referenser:

- Adams, J. S. (1963). Toward an understanding of inequity. *Journal of Abnormal and Social Psychology, 67*, 422-436.
- Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal Of Personality Assessment, 49*, 71-75.
- Falvey, M., & Givner, C. (2005). What is an inclusive school? I R. A. Villa., & J.S. Thousand (Red:er.), *Creating an inclusive school* (ss. 1-11). [Elektronisk version]. Alexandria, Virginia USA: Association for Supervision & Curriculum Development.
- Foa, U. G., & Foa, E.B. (1976). Resource Theory of Social Exchange. I J. W. Thibaut, J.T. Spence, & R. C. Carson, (Red:er.), *Contemporary topics in social psychology*. (ss. 99-131). Morristown, NJ: General Learning Press.
- Foa, U. G., & Foa, E.B. (1974). *Societal structures of the mind*. Springfield, IL: Charles C. Thomas Publisher.
- Gouldner, A.W. (1960). The norm of reciprocity: a preliminary statement. *American sociological review, 25*, 161-178.
- Kidder, L.H., Fagan, M.A., & Cohn, E.S. (1981). Giving and receiving: Social justice in close relationships. I M.J. Lerner, & S.C. Lerner (Red:er.), *The justice motive in social behavior: Adapting to times of scarcity and change*, (ss.235-259). NY: Plenum Publishing Corporation.
- Leary, M. R., & Baumeister, R. F. (2000). The nature and function of self-esteem: Sociometer theory. I M. P. Zanna, (Red.), *Advances in experimental social psychology* (ss. 1-62). San Diego, CA, US: Academic Press.
- Leary, M.R., & Downs, D.L. (1995). Interpersonal functions of the self-esteem motive: The self-esteem system as a sociometer. I M.H. Kernis (red.), *Efficacy, agency, and self-esteem*. (ss. 123-144). New York, US: Plenum Press.
- Leary, M.R., Tambor, E. S., Terdal, S.K., & Downs, D.L. (1995). Self-esteem as an interpersonal monitor: The sociometer hypothesis. *Journal of personality and social psychology, 68*, 518-530.

- Maner, J.K., DeWall, C.N., Baumeister, R.F., & Schaller, M. (2007). Does social exclusion motivates interpersonal reconnection? Resolving the "porcupine problem". *Journal of Personality and Social Psychology*, 92, 42-55.
- Opatow, S. (1990). Moral exclusion and injustice: an introduction. *Journal of Social Issues*, 46, 1-20.
- Rook, K.S. (1989) Strains in older adult friendship. I R.G. Adams & R. Blieszner, (Red:er.), *Older adult friendship: Structure and process*. Newbury Park, CA: Sage.
- Stangl, W. (1989). The structure of resource preferences. *Archiv für psychologie*, 141, 139-153.
- Stangl, W. (1993). Personality and the Structure of Resource Preferences. *Journal of Economic Psychology*, 14, s.1-15. Hämtad 2008-10-13. <http://www.stangl-taller.at/PSYCHOLOGIE/Personality.pdf>.
- Twenge, J.M., & Baumeister, R.F. (2005). Social exclusion increases aggression and self- defeating behaviour while reducing intelligent thought and prosocial behaviour. I D. Abrams., M.A. Hogg, & J.M. Marques (red:er). *The Social Psychology of Inclusion and Exclusion*. (ss.27-46). East Sussex: Psychology Press.
- Williams, K.D. (2002). *Ostracism: The power of silence*. New York: The Guilford Press.